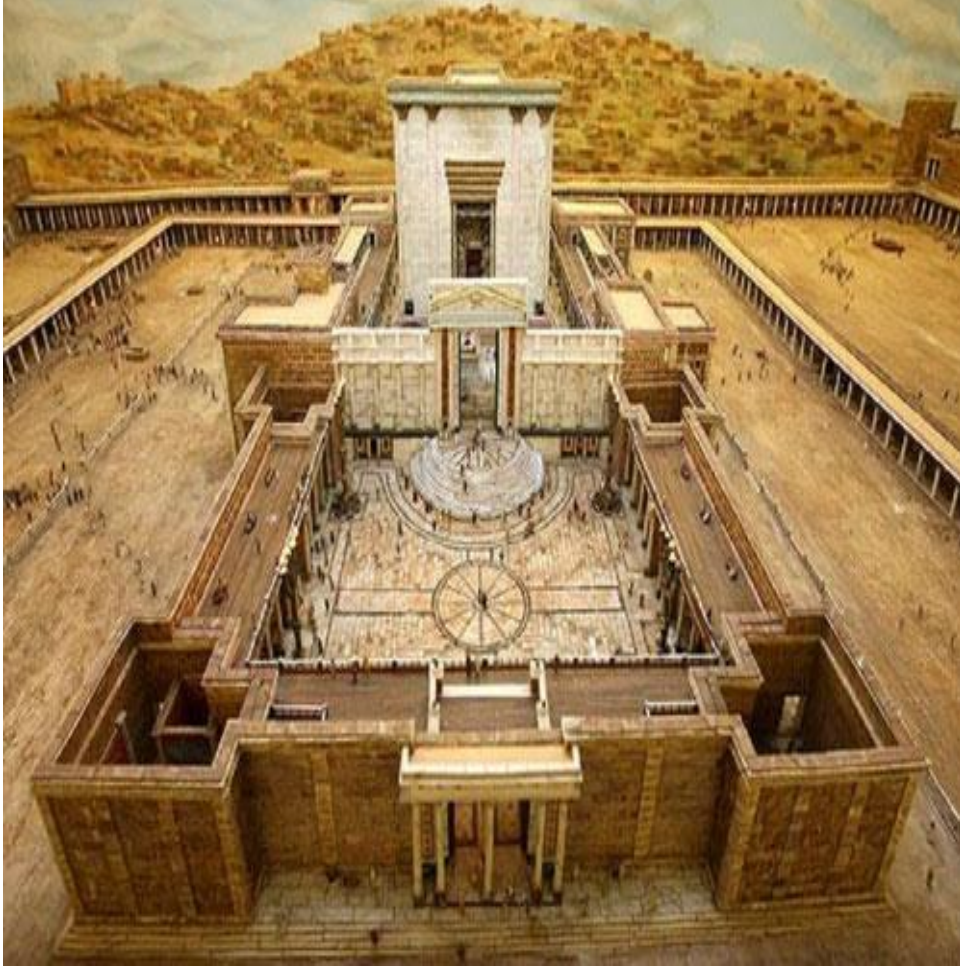

KUDÜS'TE SÜLEYMEN TAPINAĞI

Mabed'in İnşa Düşüncesi

Davud, M.Ö 1000 yıllarında Kudüs şehrini fethetmiş, onun kendi kültür değerlerine ve yaşam biçimine ve o dönem sosyal ve ekonomik şartlarına uygun olarak imar etmiştir. Çevre devlet ve toplumların muhtemel saldırılarına karşı koya bilmek için şehrin etrafını surlar ile donatmış daha sonra Davud Kudüs'ü Yahudi toplumunun dini ve siyasi başkenti yaptı.

Kudüs'e yerleşen Davud, kendisini düşmanlardan koruyacak ve sosyal ihtiyaçlarını cevap verecek bir saray yaptırmıştır. Daha sonra Yahudi toplumu için önemli olan ve o zamana kadar bir çadır (Mişken, Buluşma Çadırı) içinde bulunan "Ahit Sandığı'nı" o dönem şartlarında bir şölen ve festival havasında, törenle Kudüs'e getirmiştir. Sandığın getirildiği esnada sevinç çılgınlıkları atılmış, çalgı aletleri eşliğinde ilahiler söylenmiş ve kurbanlar kesilmiştir. Kudüs'e getirilen Ahit Sandığı Yahudi toplumu için çok önem arz etmektedir adeta o sandığı "Tanrı ile ilişkilerinin anahtarı" olarak kabul etmişlerdir.

Davud'un Ahit Sandığı'nı Kudüs'e getirmesindeki amacının, Kudüs'ü İsrail'in dini bir merkezi yapmak olduğunu bildirmiştir. Davud'un 12 Yahudi kabilesinden hiç birine ait olmayan Kudüs'ü merkez yapması onun için siyasi bir başarı olarak değerlendirilebilir.

Davud, dini ve siyasi birliği sağladıktan sonra güven içerisinde sarayında ikamet etmeye başlamıştır. Ancak, bu dönemde Ahit Sandığı için hala sabit bir mekanın mevcut olmadığı rivayet edilmiştir. Ahit Sandığı'nın bu durumu ise lüks içinde yaşayan Davud'u rahatsız etmiştir. Bundan dolayı Davud, Peygamber Natan'a, kendisinin sedir ağacından yapılmış bir sarayda oturduğunu, Tanrı'nın Ahit Sandığı'nın ise hala bir çadırda bulunduğunu hatırlamış ve hem Ahit Sandığı'nın korunacağı hem de Tanrı'nın evi olarak kabul edilecek görkemli bir mabed yapmayı düşündüğünü iletmiştir. Natan ise Davud'a, Tanrı'nın onun yanında olduğunu belirtip istediği her şeyi yapabileceğini söylemiştir. Fakat, Natan, Konuşmasının geçtiği günün gecesinde Tanrı tarafından uyarılmış ve ondan Davud'a "Mabed'i kendisinin yapmayacağını, onun, kendi soyundan gelen başka biri tarafından yapılacağını bildirmesi" istenmiştir.

Mabed'in Yerinin Tespiti

Davud'un yapmak istediği ancak Tanrı'nın bu görevi başkasının yerine getireceği ve bu kişinin onun soyundan gelecek birisinin yapacağı bildirilen Mabed'in ilk zamanlarda nereye inşa edileceğini belli olmadığı rivayet edilmiştir. Bu nedenle, Mabed'in yeri konusunda çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bunların arasında Yahudilerce kutsal sayılan ve yaratılışının ardından işlediği günahtan dolayı dünyaya indikten sonra Adem'in, daha sonra onun çocukları Habil ile Kabil'in kurbanlarını sundukları, tufandan sonra Nuh'un sunak yaptığı, İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmek için seçtiği yer olan Yevuslu Aravna'nın harman yeri Mabed'in İnşası için uygun bulunmuştur.

Buranın Mabed yeri olarak seçilmesindeki tarihi arka plan kadar, bütün kabileleri tatmin edecek sosyal-politik ortak bir mekanın olması ve Yahudi toplumu arasında çıkan salgın hastalıkları gidermek için yapılan bir sunağa sahip bulunması da önem arz etmiştir. Yahudi kaynaklarında uzun ve dikkatli bir araştırma sonucu belirlenen bu mekana, özellikle, Tanrı tarafında işaret edilmiş ve bu yerin asla değiştirilmeyeceği bildirilmiştir.

Mabed için seçilen yerin, günümüzde Kubbet'üs Sahra ve Mescid-i Aksa olarak bilinen tarihi eserlerin bulunduğu ve İslam literatüründe Harem-i Şerif olarak nitelendirilen yere rastladığı sanılmaktadır. Ancak, Mabed'in Harem-i Şerif'in neresine inşa edildiği kesin bir şekilde bilinmiyor ve bu konuda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi görüşe göre Harem-i Şerifin ortasına inşa edilmiş olan Kubbet'üs Sahra'nın bulunduğu yerdedir. İkinci görüşü savunanların iddiaları Süleyman

Mabedi'nin Kubbet'üs Sahra'nın Kuzeyinde yer aldığı yönüdeyken üçüncü görüş bunun tam zıddı olup Mabed'in Kubbet'üs Sahra'nın güneyinde olduğu şeklindedir.

Mabed'in İnşası İçin Yapılan Hazırlıklar

a. Davud Dönemi

Davud, Mabedi kendi yapmak istemiş ve bu idealini gerçekleştirebilmek için bütün gücüyle çalışarak hazırlık yapmıştır. Ancak, Tevrat'ta yer alan "Ama RAB bana, 'Sen çok kan döktün, büyük savaflara katıldın' dedi, 'Benim adıma tapınak kuramayacaksın. Çünkü yeryüzünde gözümün önünde çok kan döktün.'" ifadelerinden de anlaşıldığı gibi, Davud'un Maved'i yapma düşüncesi, Tanrı tarafından takdirle karşılanmasına rağmen katıldığı savaflardaki kan dökücü rol nedeniyle, Mabed'in onun tarafından yapılmasına izin verilmemiştir.

Her ne kadar Davud, Mabed'i kendi yapmamış ise de, oğlu Süleyman'a onun için bir yer, masraflarının karşılanması için hazineler, Mabed'in hizmetinde bulunmak için kahinler ve Levililer bırakmıştır. Ayrıca, Davud, devlet imkanlarına ilave olarak kendi servetinden de katkıda bulunmuştur.

Davud, Mabed için elinin altında bulunan bütün birikim ve imkanlara ilave olarak Tanrı tarafından kendisine bildirilen Mabed'in ayrıntılı planını da Süleyman'a teslim etmiştir. Ayrıca, Mabed'de kullanılacak eşyaların nasıl olacağından nereye konulacağına, bunların yapımı için gerekli olan malzemelerin miktarına varıncaya kadar bütün bilgileri ona iletmiştir.

b. Süleyman Dönemi

Yahudiler Süleyman döneminde, barış, zenginlik ve güvenlik açısından tarihte benzerine rastlanmamış bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Tevrat, Süleyman dönemini anlatırken, İsrailoğulları'nın nüfus açısından kalabalık olduklarını, istediklerini yiyip içtiklerini, topraklarının Fırat ırmağından Filistin'e, oradan da Mısır sınırına kadar uzandığını söylemektedir.

Süleyman, babası Davud'un ölümünden sonra, Baş Kahin ve on iki kabile liderlerinin desteklerini alarak babasının tahtına geçmiştir. Süleyman'ın İsrail halkına kral olmasından sonraki ilk işi Mısır ve Sur krallarına mektuplar yazarak daha önce babasının Mabed için yaptığı hazırlıkları devam ettirmek olmuştur. Süleyman'ın tahta geçer geçmez Mabed'in yapımına öncelik vermiş ve bunun için hemen hazırlıklara başlamıştır. Çünkü, krallığını, babası Davud'a verilen ilahî vadin yerine getirilmesi için bir süreç olarak değerlendirmiştir.

Mabed'in İnşası

Süleyman, krallığının dördüncü yılının ikinci ayı olan Ziv (İyyar) ayında (M.Ö. 946 dolaylarında) babası Davud'un, üzerine sunak yaptığı ve Yahudi tarihinde önemli olayların vuku bulduğuna inanılan Yevuslu Aravna'nın harman yerinde Tanrı için tarih boyunca hafızalardan silinmeyecek ve sonradan Yahudi dini hayatının şekillenmesinde büyük rol oynayacak olan Mabed'i yapımına Yahudilerin Mısır'dan çıkışının dört yüz sekizinci yılında başlamıştır.

Ancak, böyle görkemli bir Mabed'in yapımının Süleyman'ın tek başına kaldırabileceği bir iş olmadığı bildirilmiştir. Bu nedenle, Süleyman, daha önce Davud'un sarayını yapımında büyük emeği geçen ve Davud'la yakın dostluğu bulunan Sur Kralı Hiram'dan, babasının savaflar nedeniyle yapamadığı Mabed için yardım istemiştir.

Süleyman'ın yardım çağrısına, sarayının ihtiyaçlarını karşılaması koşuluyla olumlu cevap veren Hiram, Mabel'in yapımına başlamasıyla yardım çalışmalarına hız vermiştir. Hiram, öncelikle Süleyman'ın istediği tomrukları, Lübnan'dan denize indirmiş, sonra da Fenikeli denizcilerin yardımıyla ve salları kullanarak Yafa'ya kadar getirmiştir. Buradan da Süleyman, tomrukları alıp Mabel'in inşa edileceği Kudüs'e götürmüştür. Hiram, böylece Süleyman'a arzu ettiği sedir ve çam tomruğunu sağlamıştır.

Süleyman, sonradan kendi adıyla anılacak olan Mabel'in yapımında muhtelif görevlerde çalışacak olan sayısız yüz binlere ulaşan bir işçi ordusu toplamıştır. İşçilerin başında ise Sur karalı Hiram'ın gönderdiği ve aynı zamanda onunla adaş olan tunç işlemede bilgili, deneyimli ve usta olan Hiram'ın olduğunu bildirmiştir. Mabel'in yapımında kullanılacak malzemelerin her biri değişik yerlerden getirilmiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi keresteler Lübnan'dan, Mabel'in değişik yerlerinde kullanılan tunç madeni, Süleyman'ın bakır madenlerinden temin edilmiştir. Özellikle kaplamalarda kullanılan altın ve fildişi uzaklardan, Güney'den getirilmiştir. İnşaatta temel malzeme olan taşlar ise Kudüs'ün çevresindeki tepelerden elde edilmiştir.

Yahudi hayatında önemli bir yere sahip olan Mabel ile ilgili zaman içerisinde çeşitli efsaneler ortaya çıkmıştır. Bu efsanelerden birine göre, Mabel'in yapım süresi olan yedi yıl boyunca Mabel'de çalışan işçilerden bir kişi dahi ölmemiş ve hatta hasta bile olmamıştır. Mabel'in inşaatının başından sonuna kadar bütün işçiler sağlam ve güçlü oldukları gibi kullandıkları aletler de Mabel tam olarak ortaya çıkana kadar zarar görmemiştir. Bu yüzden inşaat herhangi bir şekilde kesintiye uğramadan devam etmiştir. Mabel'in İsrail Tanrısına adanmasından sonraya, kafirlere ve onların tanrılarına benzer mimari eserler yapmamaları için bütün işçiler ölmüştür. İşçiler, Mabel'in yapımı esnasında gösterdikleri çalışmanın karşılığını öbür dünyada elde edeceklerine inanmışlardır. İşçilerin başı olan inşaatın istenildiği şekilde gitmesini sağlayan ve Mabel'in yapımında büyük emeği geçen Hiram ise Cennete canlı olarak girmekle ödüllendirileceğini ummuştur.

Süleyman'ın saltanatının dördüncü yılında (M.Ö. 964) başlayan Mabel'in inşası, saltanatının on birinci yılının sekizinci ayı olan Bul (Markesvan) ayında (M.Ö. 957) tasarlandığı biçimde bütün ayrıntılarıyla tamamlanmıştır.

Mabel'in Bölümleri

Alışılmış, önasya planı üzerine yapılan Süleyman Mabeli, içerisinde Ahit Sandığı'nın saklandığı Kutsallar Kutsalı, Kutsal Yer ve Mabeli kutsal olmayan yerden ayırmak için yapılmış olan Eyvan'dan oluşmuştur. Süleyman Mabeli'ndeki en kutsal yer adından da anlaşılacağı gibi Kutsallar Kutsalı'dır.

a. Kutsallar Kutsalı

En Kutsal yer (The Most Holy Place), Tapınak (Shrine) terimleriyle de ifade edilen Kutsallar Kutsalına İbranice'de "arka oda, en iç mekan" anlamlarına gelen "Debir" denilmektedir. Kutsallar Kutsalının sadece Ahit Sandığı'nın ve keruvların bulunduğu bir oda olduğu nakledilmektedir.

Kutsallar Kutsalı, Süleyman Mabeli'nin en arka tarafına (Batısına) yapılmıştır. Küp seşlinde Kutsallar Kutsalı, iç ölçüleri 20'şer kubit olacak şekilde inşa edilmiştir. Kutsallar Kutsalı ile buranın önünde bulunan Kutsal Yer arasında 10 kubitlik yükseklik farkının bulunması, muhtelif kaynaklarda değişik şekillerde açıklanmıştır.

Kutsallar Kutsalı, tabandan tavana kadar sedir tahtasından oluşan bir duvarla diğer bölümlerden ayrılmıştır. Bu bölümün bütün duvarları kabartma keruvlar, hurma ağaçları ve çiçek motifleriyle süslendiği gibi tamamı saf altınla kaplatılmıştır. Kutsallar Kutsalı ile Kutsal Yeri birbirinden ayırması için zeytin ağacından bir kapı yapılmıştır.

b. Kutsal Yer

Tam Mabed, Ana Oda, Sahın gibi değişik şekillerde ifade edilen ve Kutsallar Kutsalı'nın önünde yer alan Kutsal Yer'e, İbranice'de "Hekal" denilmektedir. Sümerce "E-GAL" kelimesinden türeyen Hekal "büyük ev" anlamına gelmektedir. Süleyman Mabedi'nde icra edilen ibadetlerde ana bölüm vazifesi görmesi için yapılan Kutsal Yer'in uzunluğu 40, genişliği 20, yüksekliği de 30 kubit olup, ebatları yakın doğudaki diğer mabetlerden kıyaslandığında oldukça büyük sayılabileceği belirtilmektedir.

c. Eyvan

Süleyman Mabedi'nin girişinde, Kutsal Yer'in önünde bulunan Eyvan, Kutsal bölgeyi kutsal olmayandan ayırmak için yapılmıştır. Mabed'in ön cephesini boydan boya kapsayan Eyvan'ın, Mabed'in genişliğinde olup 20 kubit olduğu nakledilmiştir.

Mabedin Açılışı

Süleyman, Mabedin tamamlanmasının akabinde babası Davud'un bağışladığı altın, gümüş ve diğer eşyaları getirip Mabedin hazine odasına yerleştirmiştir. Bunun ardından, yeni yapılan Mabedin Tanrı'ya ithaf edilmesi için Adama Bayramı kutlanmıştır. Bu bayram, Ahit Sandığı'nın görkemli bir şekilde Kutsallar Kutsalına taşınmasıyla başlamış, yedi gün sunağı adamaya, yedi günü de bayramı kutlamaya olmak üzere toplam on dört gün sürmüştür.

Mabed'in Yıkılışı

Süleyman Mabedinin yıkılması, Yahudi dininde ve tarihinde bir dönemin sonu olmuştur. Yahudiler arasında "Tanrı'nın Mabedinin" sonsuza dek süreceği ve kendilerini tehlikelerden koruyacağı yönünde bir inanç olmasına rağmen Mika peygamberden itibaren Yahudi halkına gönderilen peygamberler, dini ve ahlaki bozulmaya bir ceza olarak Süleyman Mabedinin yıkılacağını İsrail halkına devamlı söylemişlerdir.

Süleyman Mabedinin yıkılması iki kademeli olmuştur. Çünkü, Süleyman Mabedini yıkan Babil Kralı Nebukadnessar Kudüs'e iki defa saldırmış ve Süleyman Mabedi'ni ikinci saldırısında yıkmıştır.

Babil Kralı Nabukadnessar Kudüs'e ilk saldırısına, Yehoyakim'in, Babil Krallığı'na üç sene bağlı kaldıktan sonra isyan etmesi neden olmuştur. Nabukadnessar'ın Kudüs'e yaptığı bu ilk saldırısında (M.Ö. 597) Yahudilerin başında, başlattığı isyanın ardından ölen Yehoyakim'in yerine geçen oğlu Yehoyakin, Babil'e karşı direnmenin faydasız olacağına inandığından her hangi bir mukavemet göstermemiş en yakınları ve bürokratları ile beraber Nebukadnessar'a teslim olmuştur. Nebukadnessar ise bu isyana bir ceza olarak Süleyman Mabedinde ve kralın sarayındaki hazineleri almış, Mabed için yapılan altın eşyaların tümünü parçalatıp Babil'e götürmüştür. Ancak, Yehoyakin, zamanında teslim olup Babil Krallığı'na sorun yaratmadığı için Nebukadnessar, Kudüs'e ve Süleyman Mabedi'ne zarar vermemiştir. Babil Kralı Nebukadnessar, Yahuda Kralı Yehoyakin'i annesini, sarayın çalışan görevlilerini ve idarecileri esir alıp Babil'e sürgüne göndermiştir. Yahudi tarihinde "Birinci Babil Sürgünü (M.Ö. 597) olarak geçmiştir."

İkinci isyan Sidkiya'nın isyanı üzerine Babil Kralı, M.Ö. 588 yılında Kudüs'ün önüne kadar gelip ordugah kurmuştur. Sidkiya ve ordusu, M.Ö.586 yılına kadar duvarların sağlam olmasına ve canla başla savunma yapmalarına rağmen artık direnecek güçleri kalmadığından bir gece yarısı kaçmaya teşebbüs etmiştir. Ancak Babil ordusu, Sidkiya'nın peşine düşüp onu yakalamıştır. Bunun akabinde, Babil Kralı'na büyük sıkıntılar yaşatan Sidkiya'nın gözleri önünde oğulları ve Yahuda Krallığı'nın ileri gelenleri öldürülmüş, kendisinin de gözleri oyulup Babil'e sürgüne gönderilmiştir.

Kudüs'e saldıran Babil ordusunun en büyük hedeflerinden biri Süleyman Mabedi olmuştur. Babil Kralı, Kudüs'e yaptığı ilk saldırısında (M.Ö.597) almadığı Mabedin tunç sütunlarını, ayaklıkları, tunç havuzu parçalayıp, tunçları Babil'e göndermiştir. Mabad'te bulunan bütün değerli eşyaları alıp Babil'e götürmüştür. Süleyman Mabedinin bütün eşyaların alınması, Sidkiya'nın yakalanıp ordusunun dağıtılmasında bir ay sonra, M.Ö.586 yılında Kudüs'e, bu kutsal şehrin yıkılmasını içeren bir emirle gelen Nebukadnessar'ın komutanı Nebuzaradan, Süleyman Mabediyle birlikte kraliyet sarayının, Kudüs'teki bütün evlerin ve önemli yapıları ateşe vermiş ve Kudüs'ü çevreleyen bütün surları yıkmıştır. Kudüs ise bu saldırı neticesinde, neredeyse kimsenin oturamayacağı yıkık bir hale gelmiştir ve 1. Süleyman Mabedi hikayesi burada son bulmuştur.

Kaynakça

- 1- Goldhill, Simon, *Kudüs Tapınağı*, Doruk Yay., İstanbul 2011.**
- 2- Montefiore, Simon Sebag, *Kudüs Bir Şehrin Biyografisi*, Pegasus Yay., İstanbul 2016.**
- 3- Güngör, Muhammed, *Süleyman Mabedi*, Ankara Üni. Sosyal Bilimler Ens. Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tazi, Ankara 2005.**